

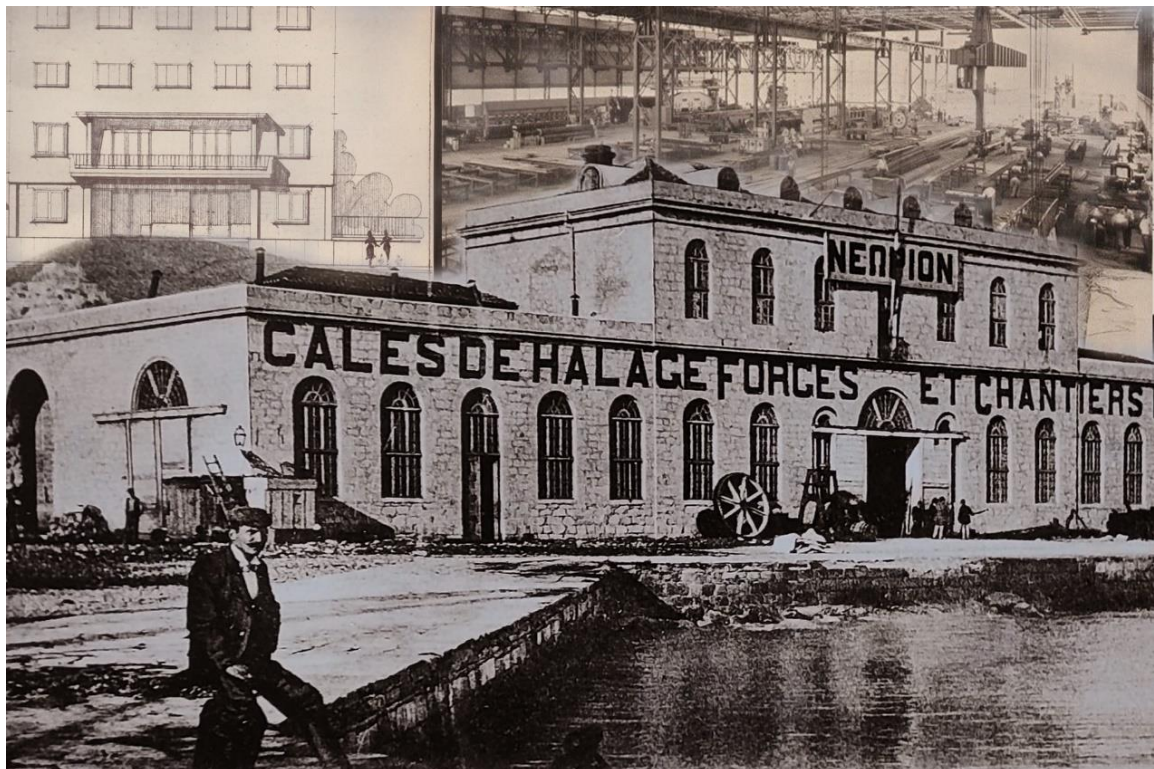
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΟΜΙΛΟΥ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

*Βιομηχανική ιστορία:
οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, τεχνολογικές προσαρμογές,
πολιτικές διαπραγματεύσεις, 19ος-20ός αιώνας*

Τεύχος περιλήψεων και βιογραφικών σημειωμάτων ομιλητών

Αθήνα, 2022

Λήδα Παπαστεφανάκη

Η ιστορία της εκβιομηχάνισης στην Ελλάδα. Τάσεις, αιτούμενα και προοπτικές της έρευνας

Από τη μεταπολίτευση έως σήμερα, η μελέτη του ιστορικού φαινομένου της εκβιομηχάνισης στην Ελλάδα έχει γνωρίσει κάποια ανάπτυξη. Πώς, όμως, μελετούν την εκβιομηχάνιση οι ιστορικοί και άλλοι κοινωνικοί επιστήμονες; Με ποιες έννοιες, ερωτήματα, μεθοδολογικά εργαλεία και πηγές προσεγγίζεται το πεδίο; Η εισήγηση εξετάζει τις βασικές κατευθύνσεις και τα αιτούμενα της ιστοριογραφικής παραγωγής, ενώ διερευνά τις προοπτικές για την περαιτέρω ανάπτυξη της σχετικής ιστοριογραφίας.

Η Λήδα Παπαστεφανάκη σπούδασε Ιστορία στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, όπου έκανε τις μεταπτυχιακές σπουδές και υποστήριξε τη διδακτορική της διατριβή. Σήμερα είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, διευθύντρια του Εργαστηρίου ιστορικής έρευνας νεότερων και σύγχρονων κοινωνιών του ίδιου Τμήματος. Διευθύνει και συντονίζει ερευνητικά έργα για την ιστορία της ελληνικής εκβιομηχάνισης. Από το 2016 είναι επιστημονικά υπεύθυνη για την έρευνα «Ασβεστοκάμινα Αστυπάλαιας» που διεξάγεται από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων με τη συμμετοχή μεταπτυχιακών φοιτητών και υποψήφιων διδασκάλων. Έχει δημοσιεύσει τις μονογραφίες *Εργασία, τεχνολογία και φύλο στην ελληνική βιομηχανία. Η κλωστοϋφαντουργία του Πειραιά (1870-1940)* (Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2009) και *Η φλέβα της γης. Τα μεταλλεία της Ελλάδας, 19ος-20ός αιώνας* (Αθήνα: Βιβλιόραμα, 2017). Οι επιστημονικές δημοσιεύσεις και τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα αφορούν στην οικονομική και κοινωνική ιστορία της εκβιομηχάνισης, την κοινωνική ιστορία της τεχνολογίας, την περιβαλλοντική ιστορία, την ιστορία των πόλεων, τη βιομηχανική αρχαιολογία, την ιστορία των Εβραίων, τη δημόσια ιστορία.

Γιάννης Καλογήρου

Ο δεύτερος αιώνας της ελληνικής βιομηχανίας και ο επερχόμενος τρίτος: Βιομηχανική ανάπτυξη και τεχνολογική αλλαγή (1950-σήμερα). Μια ματιά από τη σκοπιά της εξελικτικής οικονομικής θεώρησης

Το επίκεντρο της παρουσίασης είναι η μεταπολεμική περίοδος (που καλύπτει περίπου το 1/3 της συνολικής διαδρομής της ελληνικής οικονομίας) στη διάρκεια της οποίας η δυναμική «εκβιομηχάνισης, αποβιομηχάνισης και επιστροφής της βιομηχανίας με νέους όρους και διαφορετική μορφή» στον ελληνικό και τον ευρωπαϊκό χώρο διαμορφώνει και επηρεάζει ένα νέο πεδίο για τις δημόσιες πολιτικές, τις επιχειρηματικές στρατηγικές και τις κοινωνικές προσλήψεις και συμπεριφορές. Η

συγκεκριμένη ανάλυση εντάσσεται στο πλαίσιο της σύγχρονης εξελικτικής οικονομικής θεώρησης (modern evolutionary economics) που δίνει έμφαση στην ιστορική και συστημική διάσταση των πραγματικών διεργασιών οικονομικής, κοινωνικής, θεσμικής, τεχνολογικής, παραγωγικής και οργανωσιακής εξέλιξης. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στις αντιλήψεις και τις επιλογές των κύριων δρώντων υποκειμένων, αλλά και στην ανάδειξη της δυναμικής και των επιπτώσεων των περιόδων μετάβασης και των διαρθρωτικών κρίσεων. Στο πλαίσιο αυτό, ενδυναμώνεται και διευρύνεται η κατανόηση των δυναμικών διεργασιών που συντελούνται στο υπόβαθρο των παρατηρούμενων μεταβολών και οι συνέπειές τους για τη θέση της παραγωγής στην ελληνική οικονομία και κοινωνία, αλλά και στον ραγδαία εξελισσόμενο διεθνή καταμερισμό εργασίας.

Ο Δρ. Γιάννης Καλογήρου είναι Ομότιμος Καθηγητής Τεχνολογικής Οικονομικής & Βιομηχανικής Στρατηγικής στο ΕΜΠ. Ήταν συνιδρυτής και Διευθυντής του Εργαστηρίου Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας. Η ερευνητική του δραστηριότητα επικεντρώνεται στη μελέτη και τη στρατηγική της βιομηχανικής ανάπτυξης και της τεχνολογικής αλλαγής, στην οικονομική ανάλυση και τη διερεύνηση των κοινωνικο-οικονομικών και αναπτυξιακών επιδράσεων της βιομηχανίας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας με ιδιαίτερη αναφορά στην ανάλυση και τη διερεύνηση της αλληλεπίδρασης των στρατηγικών των επιχειρήσεων και των αντίστοιχων δημόσιων πολιτικών σε εθνικό, τοπικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Συμμετείχε και συντόνισε πολλά ευρωπαϊκά και εθνικά συναφή ερευνητικά προγράμματα καθώς και στη διαμόρφωση, τον σχεδιασμό και την υλοποίηση πολιτικών και στρατηγικών για τη βιομηχανία, την τεχνολογία, την έρευνα και την καινοτομία, την επιχειρηματικότητα εντάσεως γνώσης στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Ήταν επισκέπτης ερευνητής στο George Washington University, στο Πανεπιστήμιο του Sussex και Επισκέπτης Καθηγητής στο University of Campinas στη Βραζιλία. Ίδρυσε το 2010 και διηύθυνε τη Μονάδα Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας του ΕΜΠ έως το 2020 και είναι μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου της Θερμοκοιτίδας νέων επιχειρήσεων ΕΠΙ.νοώ του ΕΠΙΣΕΥ-ΕΜΠ. Διατέλεσε Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (2010-2013). Το 2006 δημιούργησε το ετήσιο Σεμινάριο της Ερμούπολης στη Σύρο για την Κοινωνία της Πληροφορίας και την Οικονομία της Γνώσης, που διεξάγεται ανελλιπώς κάθε χρόνο έως σήμερα. Διοργάνωσε το 15ο Διεθνές Συνέδριο του παγκόσμιου ερευνητικού δικτύου Globelics για την Καινοτομία & Ανάπτυξη (Αθήνα, 2017). Εισήγαγε και δίδαξε μια σειρά μαθημάτων οικονομικής και διοικητικής κατεύθυνσης στο ΕΜΠ. Έχει πολυετή εμπειρία στον σχεδιασμό, συντονισμό και υλοποίηση ευρωπαϊκών και ελληνικών έργων και προγραμμάτων στη βιομηχανία, τη δημόσια διοίκηση και τον ερευνητικό χώρο. Υπηρέτησε ως Γενικός

Γραμματέας Βιομηχανίας και Ειδικός Γραμματέας της Κοινωνίας της Πληροφορίας την περίοδο 2000-2004. Έχει δημοσιεύσει εργασίες του σε έγκυρα διεθνή επιστημονικά περιοδικά, ενώ ήταν συν-επιμελητής τριών επιστημονικών βιβλίων διεθνών εκδοτικών οίκων: α) για την ευρωπαϊκή ερευνητική συνεργασία, β) τις ροές γνώσης στη βιομηχανία και γ) τη δυναμική της επιχειρηματικότητας εντάσεως γνώσης. Είναι μέλος της European Association of Evolutionary Political Economy, της DRUID Society, των ερευνητικών δικτύων DIME και Globelics. Είναι επίσης μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Οικονομικής Ιστορίας και έχει συμμετάσχει σε Συνέδρια και ημερίδες της.

Ελένη Μπενέκη

Αρχαικές διαθεσιμότητες για την ιστορία της ελληνικής βιομηχανίας του 20ού αιώνα στο Ιστορικό Αρχείο Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς

Καταστατικός στόχος του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς (ΠΙΟΠ) είναι η μελέτη της βιομηχανικής κληρονομιάς και της παραγωγικής ιστορίας, καθώς και η σύζευξη του πολιτισμού με το περιβάλλον. Στις συλλογές του Ιστορικού Αρχείου ΠΙΟΠ, που χρονολογούνται κυρίως από τη δεκαετία του 1920, περιλαμβάνονται αρχεία πιστωτικών ιδρυμάτων, οργανισμών, επιχειρήσεων και συλλογικών σωμάτων εργαζομένων. Πρόκειται για ογκωδέστατο υλικό, η αναδίφηση του οποίου συμβάλλει στη μελέτη της οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας της χώρας τον 20ό αιώνα, με έμφαση στις κρατικές πολιτικές, όσον αφορά τις προτεραιότητες και το είδος της ανάπτυξης, τους τομείς, τους κλάδους, το μέγεθος των επενδύσεων και των επιχειρήσεων.

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι η χαρτογράφηση αρχαικών διαθεσιμοτήτων όσον αφορά ζητήματα που σχετίζονται με τη βιομηχανική παραγωγή στην Ελλάδα του 20ού αιώνα, όπως αυτές παρέχονται από το αρχαικό απόθεμα του ΙΑ ΠΙΟΠ. Έμφαση δίνεται στις δομές και τους πιθανούς μετασχηματισμούς της ελληνικής βιομηχανίας την περίοδο αυτή. Γίνεται συνοπτική παρουσίαση των συναφών αρχαικών συνόλων και προσπάθεια καταγραφής των επιμέρους ερευνητικών θεματικών/ερωτημάτων που ικανοποιούνται από την αναδίφηση αυτών των συνόλων με σύντομη διαφωτιστική περιγραφή του θεσμικού ρόλου και της στοχοθεσίας των οργανισμών/παραγωγών των εν λόγω αρχείων.

Η Ελένη Μπενέκη πραγματοποίησε προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές στην Ιστορία στο Εθνικό & Καποδιστριακό Παν/μιο Αθηνών και είναι υποψ. δρ. του Ιονίου Παν/μίου. Οι επιστημονικές δημοσιεύσεις της αφορούν την οικονομική, κοινωνική και την τοπική ιστορία,

την ιστορία θεσμών/ιδρυμάτων και επιχειρήσεων. Έχει συγγράψει πολυάριθμες μονογραφίες και άρθρα και έχει επιμεληθεί επιστημονικά 13 συλλογικούς τόμους και τόμους περιοδικών. Υπήρξε επιστημονική συνεργάτης της Ακαδημίας Αθηνών και του Ελληνικού Ιστορικού και Λογοτεχνικού Αρχείου/ΜΙΕΤ. Ως Προϊσταμένη Έρευνας & Προβολής του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς συντόνισε πολυάριθμες διεπιστημονικές έρευνες, την προβολή του έργου του Ιδρύματος και τη συμβολή του σε εθνικού βεληνεκούς παρεμβάσεις. Ως Προϊσταμένη του Ιστορικού Αρχείου ΠΙΟΠ (2013 κ.εξ.), ολοκλήρωσε την αναδιοργάνωσή του ώστε να απευθύνεται σε πολλαπλές ομάδες κοινού με στόχο στην καλλιέργεια της ιστορικής κουλτούρας. Είναι μέλος διεθνών και εθνικών επιστημονικών φορέων που σχετίζονται με την Ιστορία, την Αρχειονομία, τη βιομηχανική κληρονομιά και την πολιτιστική διαχείριση, συμβάλλει σε συναφή ακαδημαϊκά μαθήματα και έχει μετάσχει σε σειρά συνεδρίων σχετικών με τα προαναφερθέντα αντικείμενα. Μεταξύ των κύριων επαγγελματικών ενδιαφερόντων της συγκαταλέγονται η χορηγική πολιτική στον πολιτισμό και η εταιρική κοινωνική υπευθυνότητα επιχειρήσεων και οργανισμών.

Δημήτρης Κοπανάς

Ο κλάδος αλευροποιίας-μακαρονοποιίας της Κέρκυρας (τέλη 19ου αιώνα-1940)

Η κερκυραϊκή αλευροποιία παρουσίασε σημαντική ανάπτυξη από τα τέλη του 19ου αιώνα, ενώ ύπαρξη ατμόμυλων εντοπίζεται ήδη από τα μέσα του αιώνα και την περίοδο της Αγγλικής Προστασίας. Τα νέα ατμοκίνητα εργοστάσια που ιδρύθηκαν με στόχο να καλύψουν τις ανάγκες της τοπικής αγοράς, γρήγορα επεκτάθηκαν στην παραγωγή άρτου και ζυμαρικών. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ερευνητών που έφεραν εις πέρας τη βιομηχανική απογραφή του 1920, η αλευροβιομηχανία ήταν ο σημαντικότερος κλάδος μεταποίησης στο νησί. Παρά το γεγονός ότι στην Κέρκυρα υπήρχε ένας μεγάλος αριθμός μικρών ανεμόμυλων, υδρόμυλων και ατμόμυλων, η βιομηχανική παραγωγή βασιζόταν σε μεγάλο βαθμό στις μεγάλες για τα δεδομένα του νησιού εργοστασιακές μονάδες παραγωγής αλεύρων.

Στην ανακοίνωση θα εξεταστούν οι βιομηχανικές μονάδες του κλάδου αλευροποιίας και μακαρονοποιίας στην Κέρκυρα από την εμφάνισή τους ως το 1940, με έμφαση στην περίοδο του Μεσοπολέμου. Η μελέτη των επιχειρήσεων αυτών θα επικεντρωθεί σε ζητήματα που αφορούν την παραγωγή των προϊόντων και τη διανομή τους στην αγορά. Για τη μελέτη αυτή θα αξιοποιηθούν ποικίλες πηγές: τα αρχεία Πρωτοδικείου Νομού Κέρκυρας, Νομαρχίας Κέρκυρας, Ταμείου Μυλεργατών και Τεχνιτών Μακαρονοποιών και Εργατικού Κέντρου Κέρκυρας καθώς και ο τοπικός Τύπος.

Ο Δημήτρης Κοπανάς είναι υποψήφιος διδάκτορας οικονομικής ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Είναι πτυχιούχος του Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων και κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος στην Οικονομική Επιστήμη από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στην ελληνική οικονομική και κοινωνική ιστορία, την ιστορία της εργασίας και του εργατικού κινήματος. Είναι μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Οικονομικής Ιστορίας.

Μιχάλης Α. Μπαρδάνης

Η Ανώνυμος Ελληνική Εταιρία Υλών Οικοδομικής «Άτλας» και η εισαγωγή των κισσηρόπλινθων στην ελληνική οικοδομική αγορά του Μεσοπολέμου

Η Ανώνυμος Ελληνική Εταιρία Υλών Οικοδομικής «Άτλας» αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες εταιρείες του κλάδου της πλινθοκεραμοποιίας στη μεσοπολεμική Αθήνα. Ιδρύθηκε το 1911 από μια ομάδα προσώπων γνωστών για την ανάμιξή τους στους κλάδους των οικοδομικών επιχειρήσεων και των μεταλλείων. Στο εργοστάσιο της εταιρείας στους Μύλους Αττικής, στα Σεπόλια, κατασκευάζονταν ασβεστοπυριτικά τούβλα, ενώ μέχρι τα τέλη της δεκαετίας έμεινε ανενεργό/υπολειτούργησε για πολλά χρόνια. Τη δεκαετία του 1920 ξεπεράστηκαν τα ως τότε προβλήματα και η εταιρεία εισήλθε σε φάση ακμής. Ο καινοτόμος τεχνολογικός εξοπλισμός της εταιρείας χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή κισσηρόπλινθων, πλίνθων δηλαδή από ασβέστη και θηραϊκή γη, η οποία ερχόταν στην Αθήνα από τα ιδιόκτητα λατομεία στη Θήρα. Προτάθηκε τότε ένα ολοκληρωμένο σύστημα δόμησης (πλίνθοι, κέραμοι, τσιμέντο, συνδετικές κονίες, επιχρίσματα), κατάλληλο για μια αρχιτεκτονική ευρωπαϊκού τύπου, όπου οι πλίνθοι παραμένουν ορατοί στις όψεις των κτηρίων. Το όνομα της επιχείρησης θα συνδεθεί με ποικίλα οικοδομικά προγράμματα της εποχής (πολυτελείς κατοικίες στα προάστια της Αθήνας, πολυκατοικίες και δημόσια κτήρια, αποκατάσταση προσφύγων, λαϊκή κατοικία και βιομηχανικές εγκαταστάσεις). Οι κισσηρόπλινθοι προωθήθηκαν στην αγορά ως προϊόντα υψηλής ποιότητας και λόγω της σχετικά χαμηλής τιμής τους χρησιμοποιήθηκαν ευρύτατα στις οικοδομές της πόλης. Το γεγονός άσκησε σημαντική πίεση στους κατασκευαστές τούβλων από πηλό και προκάλεσε έναν έντονο ανταγωνισμό στον κλάδο. Ωστόσο, από τις αρχές της δεκαετίας του 1930 εμφανίστηκαν νέα προβλήματα, τα οποία αποδίδονται σε μια σειρά από αιτίες: μεταξύ αυτών και η ανεπάρκεια στην αντοχή των πλίνθων Άτλαντος στη διάβρωση. Λίγο πριν τον πόλεμο

η επιχείρηση θα παύσει την κατασκευή τους (και θα περιοριστεί στην παραγωγή τσιμέντου), γεγονός που σηματοδοτεί το τέλος μιας τριακονταετούς προσπάθειας εισαγωγής και εδραίωσης καινοτόμων προϊόντων στον κλάδο των κτηριακών κατασκευών στη χώρα.

Ο Μιχάλης Α. Μπαρδάνης είναι υποψήφιος διδάκτορας ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Το θέμα της υπό εκπόνηση διατριβής του είναι «Οι οπτόπλινθοι και τα κεραμίδια στα κτήρια της Αθήνας. Ο κλάδος της πλινθοκεραμοποιίας σε Αθήνα, Πειραιά, ευρύτερη Αττική, Χαλκίδα και Πόρο (1834-1950)» με επιβλέπουσα καθηγήτρια τη Λήδα Παπαστεφανάκη. Σπούδασε Συντήρηση Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης, στο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Αθήνας (1993-1997). Το 1997-98 πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στην Αναστήλωση Μνημείων στο Πανεπιστήμιο του York (Ηνωμένο Βασίλειο). Από το 2001 εργάζεται στο Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Αθηνών. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα σχετίζονται με τα οικοδομικά υλικά από την αρχαιότητα ως σήμερα (τεχνολογία κατασκευής, χρήση, παθολογία, συντήρηση). Ειδικότερα, στο πλαίσιο της διατριβής του, τον απασχολούν τα ζητήματα της χρήσης των οπτόπλινθων και των κεράμων στην αρχιτεκτονική - οικοδομική, της ιστορίας της πλινθοκεραμοποιίας, της τεχνολογίας και των τεχνικών κατασκευής, καθώς και η κοινωνική ιστορία - ιστορία της εργασίας του κλάδου. Έχει δημοσιεύσει το άρθρο “Family business in the brick and tile industry in Athens, 1900-1940”, στο περιοδικό *The Historical Review / La Revue Historique* XV (2018).

Βασίλης Γεωργάκης

Τα μεταλλεία μαγγανίου της οικογένειας Κοκκίνη στην Άνδρο (1900-1980)

Πλάι στις διάσημες περιπτώσεις της Σερίφου, της Νάξου και της Μήλου, η Άνδρος αποτελεί ένα ακόμη νησί των Κυκλάδων το οποίο κατελήφθη από τον μεταλλευτικό πυρετό, που σάρωσε την Ελλάδα στα τέλη του 19ου αιώνα. Το ευμέγεθες νησί, κατάλληλο για αγροτο-κτηνοτροφικές δραστηριότητες, γνώρισε οικονομική άνθιση κατά τον 19ο αιώνα χάρις στη ναυτιλία. Τα κοιτάσματά του σε μαγγάνιο και σίδηρο, όμως, τράβηξαν τα βλέμματα και των κεφαλαιούχων, που στο τέλος του 19ου αιώνα αναζητούσαν επενδυτικές ευκαιρίες στον τομέα των μεταλλείων. Η διαρκέστερη προσπάθεια εκμετάλλευσης του μαγγανίου του νησιού ήταν αυτή της οικογένειας Κοκκίνη. Για περίπου πενήντα χρόνια, από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του '50, η ανατολική πλευρά της Άνδρου γνώρισε την ανάπτυξη εξορυκτικών δραστηριοτήτων. Με τη συνδρομή της οικογένειας Κοκκίνη και την αξιοποίηση αρχαιακού υλικού της επιχείρησης που μελετάται για πρώτη φορά, θα

επιχειρήσουμε να ανασυνθέσουμε την πορεία της συγκεκριμένης οικονομικής δραστηριότητας. Στόχος της έρευνας είναι να εντάξουμε τα μεταλλεία του μαγγανίου της Άνδρου στα ευρύτερα συμφραζόμενα των Κυκλάδων και της Ελλάδας, από τα τέλη του 19ου αιώνα έως και τη μεταπολεμική περίοδο, και να πυκνώσουμε το υφαντό της εξορυκτικής ιστορίας της χώρας. Παράλληλα θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε το αποτύπωμα των εξορυκτικών δραστηριοτήτων στην τοπική κοινωνία και το τοπίο. Η έρευνα θα ξεκινήσει από τη μελέτη του αρχειακού υλικού της επιχείρησης, ενώ θα αξιοποιηθούν και αρχεία άλλων φορέων.

Ο Βασίλης Γεωργιάκης σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Συνέχισε τις σπουδές του στο ίδιο ίδρυμα, στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Νεότερος και Σύγχρονος Κόσμος: Ιστορία, Λαογραφία, Ανθρωπολογία» από όπου και αποφοίτησε τον Φεβρουάριο 2022. Η διπλωματική του εργασία με τίτλο «Πανηπειρωτικός Σύνδεσμος Επιστράτων: Το μοναρχικό παρακράτος στην Ήπειρο, 1916-1917» βαθμολογήθηκε με «Άριστα». Έχει εργαστεί στο Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών/ΙΤΕ, στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος «Ηθική Οικονομία: Ζητήματα ηθικής στον δημόσιο λόγο σχετικά με την αγορά και το κέρδος, Ελλάδα τέλος 19ου αιώνα-πρώτο μισό 20ού αιώνα». Από το 2018 συμμετέχει στην επιτόπια έρευνα «Ασβεστοκάμινα Αστυπάλαιας» που διοργανώνει το Εργαστήριο ιστορικής έρευνας νεότερων και σύγχρονων κοινωνιών του Τμήματος Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, υπό την εποπτεία της αν. καθηγήτριας Λήδας Παπαστεφανάκη. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές πτυχές της μετάβασης της ελληνικής κοινωνίας στη νεωτερικότητα.

Μαρίνα Τσιρτσίκου

Στρατιωτικό Εργοστάσιο Ένδυσης - Υπόδησης (700ΣΕ) στον Πειραιά. Ανθρώπινο δυναμικό και οργάνωση της παραγωγής του (1950-1999)

Το Στρατιωτικό Εργοστάσιο Ένδυσης - Υπόδησης (700 ΣΕ) στον Πειραιά συνιστά ένα παράδειγμα εμπειρικής έρευνας, που παρέχει πληροφορίες για τον τρόπο οργάνωσης της βιομηχανικής παραγωγής στον μεταπολεμικό τομέα από έναν στρατιωτικό οργανισμό το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα (1950-1999). Με βάση το πρωτογενές αρχειακό υλικό -Υπηρεσία Στρατιωτικών Αρχείων (ΥΣΑ), Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού (ΔΙΣ), 700 ΣΕ- θα αναζητηθούν πληροφορίες για τα βιομηχανικά χαρακτηριστικά τόσο της παραγωγής όσο και του ανθρώπινου δυναμικού του Στρατιωτικού Εργοστασίου Ένδυσης και Υπόδησης, που θα συμβάλλουν στην τεκμηριωμένη εξαγωγή συμπερασμάτων με ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά. Ως μεθοδολογικά

εργαλεία θα χρησιμοποιηθούν η θεωρία του δομισμού, η προσέγγιση του χώρου - Πειραιάς, Δραπετσώνα, Κερατσίνι- ως βιομηχανικού κέντρου, η παρατήρηση σε κλίμακες και η ιστορική παρατήρηση από κάτω προς τα πάνω όσον αφορά το ανθρώπινο δυναμικό.

Η Μαρίνα Σ. Τσιρτσίκου είναι ιστορικός, υποψήφια διδάκτορας νεότερης και σύγχρονης ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Εργάζεται στη Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού του Γενικού Επιτελείου Στρατού (ΓΕΣ/ΔΙΣ). Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα και οι δημοσιεύσεις της αφορούν τη στρατιωτική ιστορία - στρατιωτική ιστοριογραφία, την ιστορία των ευζωνικών σωμάτων (1897-1941) και της Προεδρικής Φρουράς, την ιστορία της ένδυσης - στρατιωτικής στολής, την ιστορία του φύλου, την ιστορία της εργασίας και της βιομηχανίας στον ελληνικό στρατό.

Στέφανος Ιωαννίδης

Ειδίκευση, φύλο και αμοιβή της εργασίας στις Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας της μεταποίησης στην Ελλάδα, 1960-1970

Στο πεδίο της μελέτης των εργασιακών σχέσεων και της αμοιβής της εργασίας κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο, η έρευνα έχει καταγράψει τη λειτουργία ενός κατ' επίφαση συστήματος συλλογικών διαπραγματεύσεων μεταξύ μισθωτών και εργοδοτών, με καθοριστικό τον ρόλο των διοικητικών διαιτητικών δικαστηρίων και, τελικά, του Υπουργείου Εργασίας. Οι κατ' αυτόν τον τρόπο παραγόμενες ρυθμίσεις αποσκοπούσαν στην παροχή «κρατικά εγγυημένης φθηνής εργατικής δύναμης», ως έναν από τους πυλώνες υποστήριξης της εκβιομηχάνισης της χώρας. Παράλληλα, η λογική του συστήματος διαπραγματεύσεων αποσκοπούσε και στον περιορισμό της απεργιακής δράσης των μισθωτών.

Ωστόσο, το πραγματικό περιεχόμενο των συλλογικών συμβάσεων εργασίας (ΣΣΕ) και των σχετικών διαιτητικών αποφάσεων (ΔΑ), αλλά και των τελικών παρεμβάσεων του Υπουργείου Εργασίας επί αυτών των κειμένων, δεν έχει καταστεί αντικείμενο συστηματικής μελέτης. Οι ρυθμίσεις αυτές δεν προσφέρονται μόνο για την εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τις διακυμάνσεις των αποδοχών σε σχέση με την εκάστοτε ισχύουσα Εθνική Γενική ΣΣΕ (ΕΓΣΣΕ), αλλά και για τη διερεύνηση ζητημάτων όπως τα πεδία εφαρμογής των ρυθμίσεων, η κατηγοριοποίηση των μισθωτών, οι αντιλήψεις για τον παραγωγικό, ή μη, χαρακτήρα της εργασίας, η θέση της εργασίας των γυναικών, καθώς και η εναρμόνιση με τις κατά κλάδο τεχνολογικές εξελίξεις. Τα συμπεράσματα της ανακοίνωσης βασίζονται στη μελέτη επιλεγμένων

ΣΣΕ, ΔΑ και υπουργικών αποφάσεων για τη ρύθμιση των αμοιβών και της εργασίας στον βιομηχανικό-βιοτεχνικό κλάδο κατά τη δεκαετία του 1960 και έως τις αρχές της δεκαετίας του 1970.

Ο Στέφανος Ιωαννίδης είναι μεταδιδακτορικός ερευνητής του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Σπούδασε στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΑΠΘ και πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Sussex, UK, και στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών, Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ. Το 2019 υποστήριξε στο Τμήμα Ιστορίας του ΕΚΠΑ τη διδακτορική του διατριβή, με αντικείμενο τη συγκρότηση της μεταπολεμικής εργοστασιακής εργατικής τάξης και τον εργοστασιακό συνδικαλισμό κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1970. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στην ιστορία της βιομηχανικής εργασίας, τις μεθόδους διαχείρισης του προσωπικού, την εργασία των γυναικών και τον εργατικό συνδικαλισμό. Η μεταδιδακτορική του έρευνα επικεντρώνεται στον κλάδο παραγωγής οικιακών ηλεκτρικών συσκευών στην Ελλάδα.

Άκης Παλαιολόγος

Οι αντιδράσεις του εργοδοτικού κόσμου στις προσπάθειες ίδρυσης εργοστασιακών σωματείων και συνδικαλιστικής δραστηριότητας στη βιομηχανία της Πάτρας κατά την πρώιμη Μεταπολίτευση

Στη διάρκεια της πρώιμης Μεταπολίτευσης (1974-1981), η βιομηχανία της Πάτρας σημείωσε τη μεγαλύτερη μεγέθυνσή της κατά τον 20ό αιώνα. Η μεγέθυνση αυτή αποτυπωνόταν στις βιομηχανικές μονάδες μεγάλης κλίμακας (εργοστάσια 50 ατόμων κι άνω), οι οποίες υπερέβαιναν τις σαράντα. Εντούτοις, τα επιχειρησιακά σωματεία που ιδρύθηκαν στα πολυάριθμα μεγάλα εργοστάσια της Πάτρας κατά τα υπό εξέταση έτη ήταν περιορισμένα. Επιπρόσθετα, ήταν πολύ λίγα τα επιχειρησιακά σωματεία που συγκροτήθηκαν στην πατραϊκή μεταποίηση στο διάστημα της ανάπτυξης του κινήματος του εργοστασιακού συνδικαλισμού στο σύνολο της ελληνικής βιομηχανίας (1975-1977). Η διπλή αυτή αναντιστοιχία ήταν προϊόν μιας σειράς αιτιών. Ωστόσο, ένας βασικότερος παράγοντας για τον μικρό αριθμό των εργοστασιακών σωματείων που ιδρύθηκαν στη βιομηχανία της Πάτρας κατά την πρώιμη Μεταπολίτευση ήταν η εχθρική αντιμετώπιση του εργοδοτικού κόσμου απέναντι στις προσπάθειες των εργατών για συλλογική οργάνωση και συνδικαλιστική δραστηριότητα.

Αξιοποιώντας μια σειρά πρωτογενών πηγών (αρχεία τοπικών εργατικών κι εργοδοτικών οργανώσεων, Τύπος, προφορικές μαρτυρίες), η προτεινόμενη

ανακοίνωση επιχειρεί να σκιαγραφήσει τις αντιδράσεις του εργοδοτικού κόσμου της πατραϊκής μεταποίησης στις απόπειρες συνδικαλιστικής οργάνωσης και δραστηριότητας στα εργοστάσια της μεταπολιτευτικής Πάτρας. Οι αντιδράσεις αυτές εκδηλώνονταν πρωτίστως στους κλάδους της ένδυσης και της κλωστοϋφαντουργίας. Η πιο διαδεδομένη πρακτική των εργοδοτικών αντιδράσεων ήταν οι απολύσεις. Η ανακοίνωση εστιάζει στα μοτίβα των απολύσεων οι οποίες εκδηλώνονταν σε ένα σημαντικό τμήμα των εργοστασίων των δύο αυτών κλάδων, από το εργοστασιακό συγκρότημα της Πειραιϊκής-Πατραϊκής έως τις ξένων επενδύσεων βιομηχανίες έτοιμων ενδυμάτων της πόλης. Επιπρόσθετα, θα παρουσιάσει και άλλες μορφές με τις οποίες έλαβε χώρα η αντίδραση του βιομηχανικού κόσμου στις προσπάθειες συλλογικής και διεκδικητικής δράσης. Να σημειωθεί, τέλος, ότι η ένδυση και η κλωστοϋφαντουργία δεν ήταν οι μόνοι κλάδοι στους οποίους οι προσπάθειες για συλλογική οργάνωση αντιμετώπιζονταν με απολύσεις. Στην αυγή της δεκαετίας του 1980 και τα τρία εργοστασιακά σωματεία που ιδρύθηκαν σε βιομηχανίες της πόλης (Coca-Cola, Lowenbrau, Βοσινάκης) ήρθαν αντιμέτωπα με απολύσεις κατά τη διαδικασία της συγκρότησής τους.

Ο Άκης Παλαιολόγος είναι ιστορικός, υποψήφιος διδάκτορας Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Στο ίδιο Τμήμα πραγματοποίησε προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές, λαμβάνοντας πτυχίο Ιστορίας και μεταπτυχιακό δίπλωμα στη Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία. Στα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνονται η ιστορία της εργασίας, η κοινωνική και η οικονομική ιστορία. Η έρευνά του εστιάζεται κυρίως στη Μεταπολίτευση και τη μετεμφυλιακή περίοδο. Έχει μετάσχει με εισηγήσεις σε μεγάλο αριθμό ακαδημαϊκών συνεδρίων και συναντήσεων. Άρθρα του έχουν δημοσιευθεί σε επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους.

Δόμνα Ιορδανίδου

Ζητήματα ιδιοκτησίας: Η εθνικοποίηση των μεταλλείων στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου

Η ιδιοκτησία είναι ένα από τα βασικά θέματα της ιστορίας των μεταλλείων σε παγκόσμιο επίπεδο και αποτελεί αντικείμενο του μεταλλευτικού δικαίου. Στην Ελλάδα με τον «Περί μεταλλείων» νόμο του 1861 διαχωρίζεται η χρήση του εδάφους από αυτήν του υπεδάφους και προκρίνεται η ιδιωτική εκμετάλλευση. Κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου για διάφορους λόγους σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες εμφανίζεται η έννοια της εθνικοποίησης των μεταλλείων. Στην Ελλάδα εμφανίζεται η έννοια της

εξαίρεσης υπέρ του Δημοσίου με τον Ν. 530/1914 «Περί μεταλλευτικής ερεύνης των Νέων Χωρών» - και πιο έντονα από το έτος 1917 και μετά. Το 1918 η Διεύθυνση των Μεταλλείων σύμφωνα με νόμο χωρίζεται σε 2 τμήματα, αυτό των Δημοσίων Εκμεταλλεύσεων και αυτό των Ιδιωτικών εκμεταλλεύσεων. Η εθνικοποίηση που πραγματοποιείται αφορά λιγνιτωρυχεία, αλλά όχι αποκλειστικά. Η στάση που κράτησαν οι εμπλεκόμενοι -νομικοί, ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί, οικονομολόγοι, μεταλλειολόγοι- στην περίπτωση της εθνικοποίησης των μεταλλείων δεν ήταν ενιαία. Υπήρξαν φωνές υπέρ και φωνές κατά. Οι πηγές που χρησιμοποιούνται σε αυτήν την παρουσίαση είναι νόμοι, πρακτικά συνεδριάσεων της Βουλής, άρθρα εφημερίδων, ειδικές μονογραφίες.

Η Δόμνα Ιορδανίδου είναι απόφοιτος του Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ με ειδίκευση στην Ιστορία. Με υποτροφία του ΙΚΥ σπούδασε στη Ρώμη Ελληνική Παλαιογραφία (Σχολή Παλαιογραφίας, Διπλωματικής και Αρχειονομίας του Βατικανού) και απέκτησε δίπλωμα αρχειονόμου-παλαιογράφου (λατινικής) από την Ειδική Σχολή για Αρχειονόμους και Βιβλιοθηκονόμους του Πανεπιστημίου της Ρώμης «La Sapienza». Είναι κάτοχος διδακτορικού τίτλου από το Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Ο τίτλος της διατριβής της είναι: «Τα μεταλλεία στη Βόρεια Ελλάδα, 1912-1940». Εργάστηκε για χρόνια στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και σήμερα είναι αρχειονόμος στα Γενικά Αρχεία του Κράτους - Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας (ΓΑΚ-ΙΑΜ). Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα είναι η μεταλλευτική ιστορία, η ιστορία των επιχειρήσεων, η ιστορία της εργασίας και του εργατικού κινήματος και η ιστορία των μεταναστεύσεων.

Ευφροσύνη Ρούπα

Αντιφάσεις στην προστασία της βαμβακουργίας από το Κράτος την περίοδο του Μεσοπολέμου

Τη δεκαετία του 1930 η ελληνική βαμβακουργία άρχισε να παράγει εκτός από χοντρά βαμβακερά και «ευγενή», χωρίς, ωστόσο, τελικά να καταφέρει να περιορίσει τις εισαγωγές. Το 1936 η «κρίση των ευγενών προϊόντων» και η διαμάχη μεταξύ εμπόρων, κλωστοϋφαντουργών, υφαντουργών και βαμβακοπαραγωγών ανέδειξε τα εγγενή προβλήματα της ελληνικής βαμβακουργίας και τις αντιφάσεις στην προστασία της βαμβακουργίας από το Κράτος.

Η Ευφροσύνη Ρούπα είναι Ιστορικός των Εφαρμοσμένων Τεχνών και του Ντιζάιν (U of Mn, USA: M.A., School of Design, Housing and Apparel-B.A. Art History, School of Liberal Arts). Μελετά τις εφαρμοσμένες τέχνες της Ελλάδας μέσα από το σύνολο των παραγόντων που

ορίζουν την παραγωγή τους, συμπεριλαμβανομένης και της αισθητικής τους. Έχει συμμετάσχει στη συγγραφή έξι βιβλίων και είναι συγγραφέας είκοσι τριών άρθρων δημοσιευμένων και υπό έκδοση. Υποψήφια διδάκτωρ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Γιάννης Κεφαλάς

Τεχνολογικές και οικονομικές εξαρτήσεις στο πλαίσιο της μεσοπολεμικής αναβάθμισης υποδομών στην Ελλάδα. Η περίπτωση της Power and Traction Finance Company Ltd.

Η εισήγηση θα εξετάσει το ζήτημα της αναβάθμισης των υποδομών στη μεσοπολεμική Ελλάδα μέσα από τις περιπτώσεις των εταιρειών ηλεκτρισμού και συγκοινωνιών της Αθήνας και του Πειραιά, οι οποίες υπάγονταν κυρίως στον αγγλικό όμιλο Power and Traction Finance Company. Κατά τη μεσοπολεμική περίοδο, η Ελλάδα είχε να αντιμετωπίσει τα ζητήματα της προσφυγικής αποκατάστασης και της οικονομικής αναδιοργάνωσης, ενώ παράλληλα το όραμα του εκσυγχρονισμού αντικατέστησε τη «Μεγάλη Ιδέα». Ο εκσυγχρονισμός, ο οποίος εννοούνταν σε σημαντικό βαθμό ως ενίσχυση της εκβιομηχάνισης, ήταν άμεσα συνδεδεμένος με τη βελτίωση των ηλεκτρικών και των συγκοινωνιακών δικτύων.

Εντός αυτού του πολιτικοκοινωνικού και οικονομικού πλαισίου, τον Οκτώβριο του 1925 υπογράφηκε η σύμβαση μεταξύ της Power και του καθεστώτος Πάγκαλου, μια σύμβαση με επαχθείς όρους για το ελληνικό κράτος. Γιατί και πώς επιλέχθηκε η Power για να αναλάβει τις ενεργειακές και συγκοινωνιακές υποδομές της Αττικής; Πόσο σημαντικός ήταν ο ρόλος του αγγλικού χρηματοπιστωτικού και βιομηχανικού κεφαλαίου στην επιλογή της εταιρείας; Ποια ήταν η στάση των ελληνικών κυβερνήσεων κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου απέναντι στην εταιρεία; Ανιχνεύοντας τα παραπάνω ερωτήματα, θα προσπαθήσουμε να δείξουμε ότι, παρά την ευρεία κρατική παρέμβαση στην οικονομία κατά τη μεσοπολεμική περίοδο, οι τομείς της ενέργειας και των υποδομών ήταν κλάδοι πάνω στους οποίους ένα κράτος στην ημιπεριφέρεια του καπιταλισμού είχε περιορισμένο έλεγχο, γεγονός που σχετιζόταν με την τεχνολογική και οικονομική εξάρτησή του από διεθνή κεφάλαια.

Ο Γιάννης Κεφαλάς είναι υποψήφιος διδάκτορας Νεότερης και Σύγχρονης Ελληνικής Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, ενώ έχει ολοκληρώσει τις προπτυχιακές και μεταπτυχιακές του σπουδές στο ίδιο Τμήμα. Το θέμα της διατριβής του είναι «Η Power and Traction Finance Company Ltd., 1926-1960. Σχέσεις εξάρτησης, εκσυγχρονισμός και εργασία στους τομείς της ενέργειας και των υποδομών στην Ελλάδα». Στα

ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνονται η νεότερη και σύγχρονη Ελληνική και Ευρωπαϊκή Ιστορία, η κοινωνική και οικονομική ιστορία, η ιστορία της εργασίας και της βιομηχανίας, η ιστορία της τεχνολογίας και της ενέργειας, καθώς και η ιστορία του φύλου.

Βασίλης Σουλιώτης

Η ενεργειακή πολιτική στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1945-1950 και η ίδρυση της ΔΕΗ

Το ζήτημα του εξηλεκτρισμού, το οποίο συνδέεται με την αξιοποίηση των υδατοπτώσεων και των κοιτασμάτων λιγνίτη, απασχολεί τη δημόσια σφαίρα ήδη από τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Η έναρξη, ωστόσο, της κατασκευής ενός εθνικού δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα δεν θα ξεκινήσει παρά μόνο τη δεκαετία του 1950. Στην εισήγηση θα παρουσιαστεί το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο σχεδιάζεται κατά την πενταετία 1945-1950 η δημιουργία ενός εθνικού δικτύου, καθώς επίσης και οι πολιτικές προϋποθέσεις οι οποίες, σε αντίθεση με το παρελθόν, επιτρέπουν τον εκτεταμένο εξηλεκτισμό της Ελλάδας.

Ο Βασίλης Σουλιώτης γεννήθηκε το 1974 στον Πειραιά. Σπούδασε Ιστορία στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης απ' όπου και αποφοίτησε το 2016. Έχει πρόσφατα ολοκληρώσει μεταπτυχιακές σπουδές στο πλαίσιο του Προγράμματος, του ίδιου ιδρύματος, «ΠΜΣ: Σύγχρονη Ελληνική και Ευρωπαϊκή Ιστορία». Το θέμα της διπλωματικής του εργασίας είχε τον τίτλο: «Ο σχεδιασμός και η δημιουργία δημόσιου εθνικού φορέα ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα (1945-1955)». Έχει συμμετάσχει ως ερευνητής στο πρόγραμμα «Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία της Κρητικής Επανάστασης 1866-1869», που χρηματοδοτείται από την Περιφέρεια Κρήτης και υλοποιείται από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης σε συνεργασία με την Κεντρική Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Γιάννης Κοκκινάκης

Διπλώματα ευρεσιτεχνίας και εκβιομηχάνιση: η περίπτωση των ΗΠΑ τον 19ο αιώνα

Το σύστημα των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας που εγκαθιδρύεται στις ΗΠΑ αμέσως μετά την Ανεξαρτησία είχε ως στόχο την ενθάρρυνση της εφευρετικότητας και της καινοτομίας, η οποία θεωρήθηκε αναγκαία για τη μετάβαση των ΗΠΑ στη νέα βιομηχανική εποχή. Η ανακοίνωση αυτή, στηριζόμενη στα αποτελέσματα μιας υπό εξέλιξη έρευνας σε πηγές (δικαστικά κείμενα, τεχνικά περιοδικά, αρχεία επιχειρήσεων και εφευρετών κ.ά.) και στη βιβλιογραφία της περιόδου, θα παρακολουθήσει την

εξέλιξη αυτού του συστήματος στη διάρκεια του 19ου αιώνα, την εφαρμογή του από τους εφευρέτες και τα δικαστήρια, καθώς και τις επιπτώσεις του σε σημαντικούς τομείς της αμερικανικής οικονομίας.

Ο Γιάννης Κοκκινάκης είναι αναπληρωτής καθηγητής Νεότερης Ιστορίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν την ελληνική και διεθνή νομισματική ιστορία, την οικονομική και κοινωνική πολιτική, την Ιστορία της Κρητικής Πολιτείας και την Ιστορία των ΗΠΑ.

Χρήστος Καραμπάτσος

«Υπάρχουν πετρέλαια εν Ελλάδι;» Δύο κορυφαίοι Έλληνες γεωλόγοι μεταξύ επιστήμης, βιομηχανικών εφαρμογών και κρατικού συμφέροντος (1910-1940)

Οι δύο κορυφαίοι Έλληνες γεωλόγοι του Μεσοπολέμου, Κωνσταντίνος Κτενάς και Γεώργιος Γεωργαλάς, ξεκίνησαν την επιστημονική τους σταδιοδρομία γύρω στα 1910, όντες ήδη αναμεμιγμένοι σε σκληρή προσωπική και επαγγελματική διαμάχη. Υπό την ισχυρή επίδραση του ιστορικού πλαισίου της επόμενης «πολεμικής» δεκαετίας, οι δύο γεωλόγοι υπήρξαν μεταξύ των πρώτων που συνειδητοποίησαν ότι η γεωλογία μπορούσε και έπρεπε να συνδεθεί με τις κρατικές προτεραιότητες, οδηγώντας στη σύσταση των αντίστοιχων κρατικών θεσμών. Τα επιστημονικά και θεσμικά εγχειρήματα που συνόδευσαν αυτή τη συνειδητοποίηση ξεκίνησαν από την προσπάθεια ίδρυσης μιας «ελληνικής γεωλογικής υπηρεσίας» και κορυφώθηκαν στην ανάμιξη των δύο γεωλόγων στην πληθώρα πετρελαϊκών ερευνών που έλαβαν χώρα μεταξύ του 1920 και του 1940.

Κατά (όχι και τόσο) παράδοξο τρόπο, ο νικητής της σύγκρουσης ήταν ο γεωλόγος που αποδείχθηκε περισσότερο πρόθυμος να εγκαταλείψει το παραδοσιακό «παράδειγμα» της γεωλογικής επιστήμης (τη στρωματογραφία) και να προσαρμοστεί στις ανάγκες των «πρακτικών εφαρμογών», όπως αυτές εκτιμώνταν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1910. Πράγματι, με εφελτήριο την ανάμιξή του στις πετρελαϊκές έρευνες και τη συνακόλουθη τριβή του με Ρουμάνους πετρελαιογεωλόγους, ο Γεώργιος Γεωργαλάς εγκατέλειψε το «επιστημονικό» προαπαιτούμενο της «πλήρους γεωλογικής χαρτογραφίσεως του ελληνικού υπεδάφους», συνδέθηκε με τα ιδιωτικά συμφέροντα που διεξήγαν τις έρευνες, ανακάλυψε και υιοθέτησε τη μεθοδολογία και τη ρητορική της πετρελαϊκής γεωλογίας. Κατά συνέπεια, προήχθη σε διευθυντή της «ελληνικής γεωλογικής υπηρεσίας» και αναγνωρίστηκε ως ο κύριος ειδικός περί πετρελαίου στην Ελλάδα έως το 1940.

Όπως προκύπτει τελικά, η συγκρουσιακή σχέση μεταξύ των δύο γεωλόγων υπήρξε εξόχως παραγωγική. Σηματοδότησε την ανάδυση μιας οργανωμένης ελληνικής γεωλογικής κοινότητας. Οργάνωσε θεσμικά τις σχέσεις μεταξύ αυτής της γεωλογικής κοινότητας, του ελληνικού κράτους και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Πάνω απ' όλα όμως, παρήγαγε μια ελληνική εκδοχή αυτού που στη διεθνή βιβλιογραφία είναι γνωστό ως «πετρελαϊκή μαγεία»: ένα αδιαφανές κράμα γεωλογικής γνώσης, σιωπηρών υπολογισμών και περίτεχνης ρητορικής που εμπλουτίζεται και χρησιμοποιείται έως σήμερα, καθορίζοντας, με την πολύ ισχυρή έννοια, την ίδια την οντολογία των «ελληνικών πετρελαϊκών κοιτασμάτων».

Ο Χρήστος Καραμπάτσος είναι μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Είναι απόφοιτος (ΜEng) του Τμήματος Μηχανολόγων Μηχανικών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ) και κάτοχος μεταπτυχιακού και διδακτορικού τίτλου στην Ιστορία της Τεχνολογίας από το ΠΜΣ «Ιστορία και Φιλοσοφία των Επιστημών και της Τεχνολογίας» (ΕΚΠΑ/ΕΜΠ). Έχει διδάξει Ιστορία της Τεχνολογίας και Περιβαλλοντική Ιστορία στο Πανεπιστήμιο Θράκης, το Πανεπιστήμιο Κρήτης, το Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής και το ΕΚΠΑ. Κατά τα τελευταία τρία χρόνια, είχε την ευκαιρία να μελετήσει την ιστορία των ελληνικών πετρελαϊκών ερευνών στο πλαίσιο δύο διαδοχικών χρηματοδοτούμενων ερευνητικών προγραμμάτων. Επί του παρόντος εργάζεται ως μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας της Επιστήμης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ), στο πλαίσιο χρηματοδοτούμενου ερευνητικού προγράμματος με τίτλο «Ο Τεϊλορισμός στην Ελλάδα, 1900-1940».

Χρήστος Τσάκας

Διυλιστήρια και δεξαμενόπλοια: Τα πρώτα βήματα της ελληνικής πετρελαϊκής βιομηχανίας 1945-74

Η ανακοίνωση θα εξετάσει την ανάπτυξη της πετρελαϊκής βιομηχανίας στην Ελλάδα από τις πρώιμες συζητήσεις και διαπραγματεύσεις για την εγκαθίδρυση του πρώτου διυλιστηρίου στα τέλη της δεκαετίας του 1940 μέχρι την πετρελαϊκή κρίση του 1973/74. Κατά την περίοδο αυτήν, που θεωρείται καθοριστική για τη σχέση μεταξύ πετρελαιοπαραγωγών χωρών και χωρών-εισαγωγέων πετρελαίου, τέθηκαν σε λειτουργία και τα τέσσερα διυλιστήρια που λειτουργούν σήμερα στην Ελλάδα (1958–1973). Η ανακοίνωση θα εστιάσει στη συμβολή της πετρελαϊκής βιομηχανίας στην ελληνική οικονομία, καθώς και στον ρόλο του εφοπλιστικού κεφαλαίου στην εγκατάσταση, διοίκηση και εξωστρέφεια των ελληνικών διυλιστηρίων. Επιπλέον, θα

πραγματοποιήσει συγκρίσεις με άλλες μη-πετρελαιοπαραγωγούς χώρες, θέτοντας την ελληνική περίπτωση στο διεθνές πλαίσιο της υπό εξέταση περιόδου. Η ανακοίνωση θα στηριχθεί κυρίως σε αρχειακή έρευνα και επίσημες μελέτες, κάνοντας χρήση μεγάλου φάσματος δημόσιων και επιχειρηματικών αρχείων στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Ο Χρήστος Τσάκας είναι ιστορικός και Carlsberg Fellow στο Ινστιτούτο της Δανίας στην Αθήνα. Είναι διδάκτορας του Πανεπιστημίου Κρήτης και έχει εργαστεί ως μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, το Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο της Φλωρεντίας και το Πανεπιστήμιο Πρίνστον, ενώ το 2019-20 ήταν Επισκέπτης Ερευνητής στο Κέντρο Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ. Έχει συμμετάσχει σε ερευνητικά προγράμματα του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας, ενώ σήμερα είναι μέλος της Επιστημονικής Συμβουλευτικής Επιτροπής του ερευνητικού προγράμματος «Ελληνογερμανικές διασταυρώσεις» του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου σε συνεργασία με το ΕΚΠΑ. Άρθρα του έχουν δημοσιευτεί μεταξύ άλλων στα περιοδικά *Journal of Common Market Studies*, και *Business History*, ενώ το βιβλίο του για τις ελληνογερμανικές σχέσεις στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης αναμένεται να κυκλοφορήσει εντός του 2022 από τις εκδόσεις Palgrave Macmillan.